

Maleren Ole Juul

Av Tone Ek

Jeg forstår meg ikke på kunst er en setning en ofte hører. Men hva med å føle for kunst? Er følelsen til stede, vil nok forståelsen komme etter hvert. Det heter også «Kunstens veg er tornefull». En kan synes det er en noe forslitt setning, men dette gamle ordspråket er likevel sant på mange måter. Og det fikk også maleren Ole Juul erfare.

Fødsel og oppvekst

Ole Martin Juul ble født i Djupfjord i Vågan i 1852. De var åtte søsken, men en døde bare 7 år gammel. Ole begynte tidlig å tegne, og han ble allerede i barndommen påvirket av de motiv som skulle følge ham hele livet, nemlig solnedgang, fjell, hav og horisont.

Faren døde da Ole var 16 år, og da gård og grunn ble tatt fra dem, ble barna satt bort på legd. Bare den minste ble hos moren.

Utdannelse

21 år gammel reiste Ole Juul til Bergen. Der begynte han i malelære hos Anders Askevold. Samtidig lærte han seg fotografyrket, og han ble en ypperlig fotograf.

På anbefaling av fetteren Adelsten Normann, som også var maler, kom han inn på Kunstakademiet i Düsseldorf. Da var han 25 år. Der studerte han så i 6 år med mindre avbrekk for å skaffe seg penger.

Han arbeidet meget iherdig og målbevisst i denne tiden, og hans evner var uomtvistelige. Han ble her tatt ut til å utføre en større dekorasjon i Berlin for den tyske stat. Og dette var en fjær i hatten for den unge kunstneren.

Så reiste han tilbake til Norge, men han var flere ganger utenlands, i Tyskland, Danmark og Østersjølandene. Han var til og med en tur i Amerika.

Øyensykdom

Ole Juul ble så angrepet av en ondartet øyensykdom og måtte holde seg borte fra maleriet i flere år. Igjen ble fotograferingen hans levevei. Det var kanskje godt for en kunstner å ha noe å falle tilbake på. Og det ble hans redning nå og i tiden da han nesten ingenting solgte.

Så kommer en tid som man ikke vet så mye

Tuftene etter Ole Juuls barndomshjem i Djupfjorden i Vågan. Foto: Kjell Ove Storvik.

om kunstneren Ole Juul annet enn at han pendlet til forskjellige steder i Norge. Han opprettet et fotoatelier på Elverum og fotograferte om vinteren og tjente penger. Om sommeren reiste han rundt og malte og brukte pengene. Han reiste til Lofoten, Kristiansund, Bergen, Orkdal og tilbake til Elverum.

Men ingen steder så ut til å tilfredsstill ham. Han fant ingen horisont. Men så kom han til Ørland på Fosenhalvøya i Trøndelag. Her var det horisont i massevis, og her kunne han leve og bo.

Ørlandstiden

Ole Juul kom til Ørland i 1914. Han var nå en liten gråsprenget tunghørt mann med kortstusset mustasje og håret gredd framover slik at det

dekket den bare issen. Det er kunstneren slik ørlendingene husker ham. Her bodde han på Beian de siste 13 år av sitt liv.

Han bygde seg hus som han selv hadde tegnet. Det ble sagt at han hadde arvet penger av en velgjørerinne i Düsseldorf. Han bodde i huset sitt som en eremitt, stelte for seg selv og omgikk nesten ingen.

Huset hans var dørgende fullt av malerier. Han malte fra kl. 8 om morgenen til kl. 8 om kvelden. Det var en flid og arbeidsomhet, en produktivitet uten grenser i årevis.

Men noen gode venner hadde han. Hver julaften var han gjest hos familien Henrik Solbu som var nærmeste nabo. Selv sier søsknene som ennå lever: «Der ble ingen jul før Juul kom». Selv «Juulhimmel» ble et begrep hos ørlendingene.

gene med solnedgang bak fiolette fjell.

Dette ble en god periode i Juuls liv. Her trivdes han, her hadde han den horisont han kunne ønske seg, landskap og stemninger han satte pris på. Her fikk han både gry og demring slik man aldri ser det inne i landet.

Men folk forstod seg ikke helt på malekunst. Juul tok 20 kroner for å male et portrett, men dette syntes folk var dyrt og ville heller ha et foto til samme pris. Juul solgte heller ikke sine malerier for en slikk og ingenting. Han ville ha den prisen han forlangte og kjente sitt verd.

Maleren Hans Ryggen var en stund elev hos Ole Juul, og man kan i flere av hans arbeider se at han var inspirert av Juul.

Her på Ørland levde han og trivdes. Fullstendig tilbaketrukket fra kolleger og kunstmiljø. Glemte og gjemte for omverdenen, før han plutselig en dag i 1922 ble førstesidestoff i alle Kristiania-avisene. Berømt natten over etter en utstilling som kom istand hos Blomkvist Kunsthandel.

Suksess og berømt natten over

Dette hadde seg slik. Ole Juul hadde i sin ungdom malt en mengde små skisser. Disse overlot han til fetteren Adelsten Normann som skulle få satt ramme på hos en forgyller. A. Normann døde og forgylleren gikk konkurs. Maleriene kom på vidvanke.

De havnet til slutt hos en barbermester i Syd-Tyskland. Der lå de på et loft i en stor rull. En nordmann var på gjennomreise og fikk tilfeldigvis se bildene. Han syntes det var noe norsk over motivene og kjøpte hele rullen for 250 kroner. Barbermesteren var glad han var blitt kvitt «skitten».

Nordmannen viste skissene til Blomkvist Kunsthandel i Kristiania som kjøpte alle sammen. Det dreide seg om 300 skisser. Blomkvist var begeistret og fikk i stand en utstilling. Slik kom den første separatutstilling av Ole Juul i stand og gjorde ham berømt natten over. Han var da 70 år.

Utstilling i Trondheims Kunstforening

Etter dette fikk Trondheims Kunstforening i stand en stor utstilling i 1924. Det ble rekordbesøk og folk stod i kø for å kjøpe. Det ble nødvendig med to opphengninger, og det ble solgt bilder for 15.800 kroner som var mye penger i de dager.

De fleste av maleriene forteller om de stille stemninger der ute mot havet, hvor himmelens skyer og strandens båter og steiner speiler seg i sjøen ved morgen og kveld.

De beste bildene er de som er malt ute i naturen. Denne maleren skulle bare ha vært friluftsmaler. Den største inspirasjonen la han igjen i skissene. Juul mente også selv han heller skulle ha vært sammen med impresjonistene i Paris enn i Düsseldorf.

Fiolett og brunt var de store farger på hans palett. Han forstod på en mesterlig måte å stemme dem av mot gult og gyldent. Særlig maktet han å skape en spesiell særegen stemning i bildene fra Ørlandet.

Men han kom stadig tilbake til Düsseldorf-maleriet. Det var som om han ikke kunne fri seg fra det tillærte. Hans motivkrets var ensidig, og hans bilder i de senere år var preget av rutine. Men de eier stemning og bringer en stille glede i de hjem hvor de henger.

Utstillingen ble en stor suksess. Maleriene ble revet bort og det ble solgt bilder for 35.000 kroner. Men Ole Juul fikk ikke en øre av de pengene. Nasjonalgalleriet kjøpte tre bilder.

Kritikk

Kritikerne skrev etter utstillingen:

«Denne utstilling er en gullgrube for den som elsker den gode uselviske kunst. Det er nettopp slike ting man søker og så sjelden finner. Bilder som er malt i ensomhet og inderlighet, uten tanke på verden».

«Denne mannen var ualminnelig dyktig, og han var kunstner. Han kunne sine ting, han har den lette og frie penselføring, han har det

Gravstøtten på Ole Juuls grav på Vågan kirkegård i Kabelvåg. Foto: Kjell Ove Storvik.

oppøvede blick for motivets maleriske innhold, han har den sikre ferdighet, han har frigjort sitt koloristiske syn. Og han er kunstner i dypere mening».

«Han har evnen til å hengi seg, han har den likefremme følelse som alt avhenger av, og det gir hans studier deres sjarm, deres frihet og friskhet. Det er som man ikke kan se seg mett på disse bilder av en ukjent, navnløs kunstner».

Død og auksjon

Ole Juul døde i Trondheim i 1927, 75 år gammel. Han etterlot seg ca. 3000 bilder.

Han er gravlagt i Kabelvåg. En stor del av Ole Juuls bilder ble solgt meget billig på auksjoner på Ørland etter hans død. Slik har ørlandingene en av de største samlinger av Ole Juul i Norge, ja kanskje den aller største.

Etterord

All virkelig og sann kunst skapes i kjærlighet, i hengivenhet og fremfor alt i ærbødighet. Motene og døgnets siste skrik har liten eller ingen betydning hvis det ikke kommer fra hjertet.